

Хмельницький національний університет
Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
Кафедра психології та педагогіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Другий (магістерський)

Освітній рівень

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Назва теми

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 053 «Психологія»

Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Психологія»

Номер індивідуального навчального плану студента

Виконала: студентка II курсу, група ППМз-21-1

Підпис

Ю.В. Осовська

Ініціали, прізвище

Керівник кандидат педагогічних наук, доцент

Науковий ступінь, вчене звання

Підпис

О. В. Варгата

Ініціали, прізвище

Нормоконтролер

До захисту допускаю:

Зав. кафедри психології та педагогіки

доктор психологічних наук, професор

Підпис

Є. М. Потанчук

Ініціали, прізвище

_____ 2022 р.

Хмельницький 2022

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи «Психологічні особливості розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів».

Здобувач Осовська Юлія Василівна

Керівник Варгата Оксана Валеріївна

Кваліфікаційна робота включає 74 сторінки, 5 рисунків, перелік джерел посилання складає 60 найменувань.

Ключові слова: «інноваційна особистість», «інноваційний розвиток», «інноваційне мислення», «інноваційний інтелект», «інноваційна сприйнятливість», «інноваційний потенціал», «інноваційна активність», «інноваційна поведінка» та «психологічна готовність до інноваційної діяльності».

Об'єкт дослідження: розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Предмет дослідження: психологічні особливості розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

За результатами дослідження: проаналізовано стан проблеми розвитку інноваційного мислення у контексті сучасних психологічних досліджень; визначено психологічні закономірності та чинники розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів; здійснено експериментальне вивчення психологічних особливостей розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів; розроблено програму інноваційно-творчого тренінгу та психологічні інтерактивні технології розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Одержанні результати можуть бути використанні як практичний супровід у професійній підготовці майбутніх психологів.

Дипломник _____ Осовська Юлія Василівна

Дата подання кваліфікаційної роботи до захисту _____ грудня 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	10
1.1 Проблема розвитку інноваційного мислення у контексті сучасних психологічних досліджень	10
1.2 Психологічні закономірності розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.....	20
1.3 Психологічні чинники розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.....	26
Висновки до розділу.....	36
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	37
2.1 Методика комплексного психологічного вивчення розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.....	37
2.2 Програма інноваційно-творчого тренінгу розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.....	53
2.3 Психологічні інтерактивні технології розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів	62
Висновки до розділу.....	66
ВИСНОВКИ.....	67
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ.....	68

ВСТУП

Суттєві перетворення в освітній системі України викликані її інноваційним розвитком, де головним ресурсом є конкурентоспроможні висококваліфіковані фахівці з високим рівнем психологічної готовності до інноваційної професійної діяльності та розвинутим інноваційним мисленням. Формування такого типу мислення визначається вимогами сучасності та вимагає кардинального перегляду відношення до професійної підготовки майбутніх психологів, які мають бути здатними реалізовувати інноваційні ідеї у професійній діяльності. У цьому контексті означена проблема потребує більш глибокого вивчення психологічної сутності інноваційного мислення майбутніх психологів та пошуку інноваційних психологічних технологій щодо його формування.

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними реаліями та інноваційними змінами в системі вищої освіти, зокрема, потребою у підготовці нових фахівців у сфері психології. Враховуючи сучасні тенденції посилилася гуманітаризація змісту вищої освіти та з'явилися професійно-орієнтовані навчальні дисципліни, що сприяють розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Впровадження інновацій має забезпечити зростання інноваційного потенціалу у майбутніх психологів та сприяти їхній самоактуалізації, самовдосконаленню, вираженню їхнього інноваційного стилю мислення. Враховуючи особливості та специфіку професійної підготовки майбутніх психологів, актуальним постає проблема у створенні інноваційного освітнього середовища вищого закладу освіти, адже саме таке інноваційне освітнє середовище сприятиме пізнанню особистістю себе за допомогою формування позитивного образу «Я» та зростанню інноваційного мислення у майбутніх психологів, що у подальшому буде мати вплив на їх самовдосконалення у професійній сфері.

Не виникає заперечень те, що саме інноваційні технології навчання є перспективними та кардинально змінюють традиційну систему навчання розвиваючи інноваційне мислення у майбутніх психологів. Інноваційний підхід до навчання зумовлений творчою активністю суб'єктів освітнього процесу та розвитком їх інноваційного мислення, що значно підвищить результативність професійної підготовки у майбутніх психологів.

Інноваційна функція сучасної вищої освіти має забезпечити розкриття інноваційних можливостей фахівців та сприяти розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, які у подальшому здатні: аналізувати, роздумувати, порівнювати, систематизувати, узагальнювати інформацію з різних джерел, спостерігати та проводити самостійні дослідження, критично оцінювати ситуацію та власні можливості, дискутувати та аргументувати власну точку зору, приймати адекватні рішення у складних життєвих ситуаціях.

Обґрунтуванню закономірностей розвитку та функціонування інноваційного мислення у фахівців соціономічного напрямку, визначання психологічної структури та змісту інноваційного мислення присвячені праці: М. Адаменка, О. Антонової, Д. Бульченко, Л. Буркової, О. Варгатої, Л. Вербицької, А. Грітченка, Л. Даниленко, І. Дичківської, О. Дубасенюк, О. Ігнатович, Л. Захарової, К. Кириленка, М. Клариної, Н. Клокар, І. Коновальчука, Т. Комар, В. Кременя, Ю. Максимова, О. Мармази, О. Павловича, В. Паламарчук, І. Підласого, М. Поташника, В. Сластьоніної, С. Соболевої, С. Стрільця, Г. Соломіної, О. Темченко, І. Тодорової, О. Хомерики та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень щодо означеної проблеми розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, існують ще невирішені протиріччя, що, в свою чергу, зумовлюють актуальність даного питання. Це протиріччя між: потребами суспільства у фахівцях з високим рівнем розвитку інноваційного мислення та, водночас, невідповідністю умов його розвитку; значним зростанням інтересу з боку психологів до реалізації

інноваційних технології у своїй професійній діяльності та бар'єром не сформованості у більшості фахівців інноваційного мислення. Саме ці нерозкриті питання зумовили вибір теми дослідження: **«Психологічні особливості розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів».**

Об'єкт дослідження: розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Предмет дослідження: психологічні особливості розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати і здійснити експериментальне вивчення психологічних особливостей розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів та розробити програму інноваційно-творчого тренінгу й психологічні інтерактивні технології розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан проблеми розвитку інноваційного мислення у контексті сучасних психологічних досліджень.
2. Визначити психологічні закономірності та чинники розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.
3. Здійснити експериментальне вивчення психологічних особливостей розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.
4. Розробити програму інноваційно-творчого тренінгу та психологічні інтерактивні технології розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Гіпотеза дослідження: розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів сприятиме: врахування психологічних закономірностей, механізмів, чинників розвитку інноваційного мислення та впровадження програми інноваційно-творчого тренінгу й психологічних інтерактивних технологій щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

У роботі використано такі **методи дослідження**:

- *теоретичні*: здійснено теоретичне вивчення сутності понять: «інноваційна особистість», «інноваційний розвиток», «інноваційне мислення», «інноваційний інтелект», «інноваційна сприйнятливність», «інноваційний потенціал», «інноваційна активність», «інноваційна поведінка» та «психологічна готовність до інноваційної діяльності».

емпіричні: здійснено підбір психодіагностичних методик, зокрема:

- «Методика визначення інтелектуальних здібностей» (Р. Вандерлік);
- «Методика вивчення показників інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості» (Г. Соломіна);
- «Методика вивчення рівня психологічної готовності особистості до інноваційної діяльності» (О. Моторнюк);
- «Методика самооцінки інноваційної активності особистості» (Є. Єгорова та ін.);
- «Методика вивчення рівня інноваційного потенціалу особистості» (О. Варгата).

Практичне значення одержаних результатів визначається узагальненням та уточненням сутності поняття «інноваційного мислення майбутніх психологів»; визначенням психологічних закономірностей, механізмів, чинників його розвитку; розробкою програми інноваційно-творчого тренінгу.

Експериментальна база дослідження: Психологічна служба підструктура Хмельницького національного університету.

Апробація результатів дослідження: відображена у вітчизняних та закордонних виданнях.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та переліку джерел посилання.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

1.1 Проблема розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів: порівняльний аналіз у контексті сучасних досліджень

В Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки виокреслені пріоритети виховання особистості з інноваційним типом мислення, проектування відповідного інноваційно-освітнього простору, що враховуватиме інноваційний розвиток освіти, запити особистості, потреби держави [34].

Психологічна категорія «інноваційне мислення» доповнюється низкою ключових понять таких, як: «інноваційна особистість», «інноваційний розвиток», «інноваційний процес» та «інноваційний інтелект».

Важливим у контексті проблематики розвитку інноваційного мислення є позиція В. Кременя, який зазначає, що формування особистості з інноваційним типом мислення, з інноваційним типом культури та готовністю до інноваційного типу діяльності, являється переходом цивілізації в інноваційний тип розвитку. Підтверджуючи думку автора, можна стверджувати, що ми зможемо стати конкурентоспроможною нацією, лише тоді, коли сформуємо інноваційну особистість, яка має розвинутий інноваційний потенціал та розвинутий тип інноваційного мислення й готова до інноваційної професійної діяльності [29; 30].

Інноваційний розвиток науковці пропонують розглядати, як пріоритетну стратегію державної політики, що спрямована на забезпечення довгострокового економічного зростання. Сутність даної інноваційної стратегії полягає у наступному: використовуючи чинники інтелектуально-освітнього потенціалу, розвитку сучасної науки й інноваційної активності особистості та діяльності різних політичних інститутів, держава повинна орієнтуватися на науково-технологічні моделі задля економічного зростання.

Важливо окреслити, думку авторів, які звертають увагу на важливість нового підходу до проблеми інноваційного розвитку, адже інноваційний розвиток має реалізовувати та впроваджувати інноваційні технології [12].

В першу чергу, інноваційний розвиток держави вимагає інноваційного розвитку системи вищої освіти. Інноваційний розвиток вищої освіти має опиратись на теоретико-методологічні положення інноватики – науки про нововведення. Інноватика є стрімким викликом на потребу практики, яка має забезпечити ефективне розв'язання завдань інтенсифікації та прискорення соціально-економічних процесів. Важливою умовою інноваційного розвитку вищої освіти можна вважати її здатність швидко адаптуватися до мінливого освітнього середовища. У даному контексті важливим є поєднання інтелектуальних й матеріально-технічних ресурсів сфери науки та вищої освіти, що має стати пріоритетним завданням державної політики, враховуючи задоволення кадрових потреб економіки та формування інноваційного мислення в суспільстві [44].

У ході нашого дослідження інноваційний розвиток вищої освіти – це перехід від традиційного мислення до інноваційного мислення. Інноваційний тип мислення розширює грані особистості, розкриваючи її з усіх сторін: розвиває загальні здібності особистості; дозволяє створювати певні інновації та впроваджувати їх в освітній процес; розвиває психологічну готовність особистості до інноваційних змін; формує позитивну установку та сприйняття цих змін в системі освіти [43].

Важливо окреслити, що результатом інноваційного розвитку є розвиток загальних здібностей особистості та здатність до інноваційного мислення. Науковці характеризують психологічну структуру інноваційного інтелекту особистості, яка передбачає відповідно три рівні його функціонування, а саме: аналітичний, творчий та практичний. Запропонована психологічна структура інноваційного інтелекту дозволяє фахівцю в ході виконання завдань інноваційного характеру чітко усвідомлювати й аналізувати певні суперечності, які можуть виникати при створенні або ж при впровадженні

інновації, знаходити альтернативні шляхи та способи їх вирішення. Важливо зазначити, що аналітичні здібності особистості актуалізуються для аналізу відповідної проблеми, яка виникла, та критичного усвідомлення суті існуючих підходів для її вирішення. В свою чергу, творчі здібності, також відіграють важливу роль при вирішенні проблеми, адже вони необхідні для генерації творчих ідей та реалізації цих ідей на основі вирішення проблеми дивергентним типом мислення. Практичні здібності необхідні фахівцю для використання цих ідей та реалізації виявлених рішень з врахуванням можливостей їх подальшого розповсюдження [23].

Важливою складовою інноваційного інтелекту особистості психолога є психологічний механізм інноваційного мислення. Функціонування психологічного механізму інноваційного мислення включає два взаємозв'язаних етапи пізнавальної діяльності, таких, що проходять в самому інноваційному мисленні особистості. Перший етап характеризується рухом самої думки в створенні та пізнанні проблеми у вигляді внутрішнього самоусвідомлення (рефлексії). Другим етапом вважають процес об'єктивування та реалізації нового знання у власну практичну діяльність. З дослідницької точки зору, когнітивний етап включає повну глибину пізнання про об'єкт суб'єктом та включає рефлексивну (внутрішню) сторону інноваційного процесу самопізнання. Когнітивний етап інноваційного мислення особистості передбачає проходження інновації в суб'єктивній реальності, що витікає в мисленні через пізнання нового знання та генерування інновації [23].

Другий етап психологічного механізму інноваційного мислення є інструментальний та пов'язаний більше з інноватикою та інноваційними технологіями, що направлений на реалізацію генерованих інновацій в практику професійної діяльності у даному контексті психолога. Інструментальний етап передбачає вираження інновацій у вигляді певного практичного застосування, що дає можливість ефективно реалізовувати результати інноваційного мислення. Взаємодія когнітивного та

інструментального етапів характеризує механізм функціонування інноваційного мислення, як процес або рух думки зі створення певної інновації, як певний продукт інноваційного мислення. Даний механізм зумовлює розвиток мисленнєвих дій та мисленнєвих операцій, що є властивими, лише для особистості з розвиненим інноваційним мисленням.

Саме інноваційне мислення особистості, спрямоване на творчість, креативність і подолання стереотипів та шаблонів, що характеризується збагаченням нового знання у вигляді новацій, нововведень. Психологічними механізмами розвитку інноваційного мислення визначають: інтуїцію, креативність та творчість [23].

Здійснивши теоретичний аналіз поняття «інноваційне мислення», можна прийти до висновку, що дослідники по-різному трактують дане поняття у науковій літературі. Зокрема, науковці акцентують увагу на тісному взаємозв'язку між творчим мисленням та інноваційним мисленням, але на нашу думку, ці два типи мислення не є тотожними, хоча доповнюють один одного.

Інноваційне мислення, включає у свою складову творче мислення та є більш досконалішим. Фундаментом інноваційного мислення є творче мислення, вони доповнюють одне одного розвиваються і не можуть функціонувати окремо. В науковій літературі зазначається, що творче мислення не завжди можна трактуватися, як інноваційне мислення.

Часто інноваційне мислення розкривається, як мислення, що направлене на забезпечення інноваційної діяльності, яка реалізується двома етапами інструментальним та когнітивним [23].

Інноваційне мислення визначається через творчість у результаті чого особистість успішно вирішує нові завдання, просуваючись на новий ступінь пізнання.

Узагальнюючи погляди науковців, інноваційне мислення – це мислення, що перебуває у постійному русі та проявляється у найвищому рівні пізнання.

У дослідженні Р. Павловича, «інноваційне мислення розкривається, як мислення, що здатне осягати в суть речей і явищ» [35].

Поняття «інноваційне мислення» поки немає чіткої характеристики, але майже всі науковці однаково його розкривають. Психологічну природу інноваційного типу мислення характеризує: креативність, нестандартність, не типовість, неординарність, нешаблонність, що дає можливості реалізовувати теоретичні напрацювання у практику та у підготовку майбутніх психологів.

Саме завдяки такому типу мислення майбутні психологи зможуть відкривати нові, неординарні рішення при постановці та розв'язанні професійно-важливих завдань. Володіючи такою специфічною здатністю, як мислити інноваційно майбутні психологи зможуть приймати власні виваженні рішення, не допускати помилок та в кінцевому результаті такі фахівці стануть більш затребуваними та незамінними у професійній сфері.

Дослідниця С. Соболева, характеризує інноваційне мислення, що передбачає:

- розширення діапазону власного мислення, фантазування та генерації інноваційних нестандартних ідей;
- виокремлення важливої проблематики, що перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими елементами проблеми;
- відмова від шаблонів та стереотипів, виходити за межі традиційних концепцій;
- здатність до свідомого виявлення та вирішення протиріч;
- пізнання психологічних закономірностей певних систем для ефективного прогнозування їх майбутнього;
- узагальнення та поєднання великого кола знань у різних галузях;
- пошук найефективніших інтелектуальних ресурсів для втілення нових ідей;
- орієнтування на отримання ефективного результату;
- пошук різноманітних способів реалізації мети [45].

С. Стрілець зазначає, що у розумінні інноваційного мислення включенні відповідні уявлення і навички такі, як: «я знаю», «я розумію» та «я в курсі». Автор надає характеристику, зокрема:

- «я знаю» (як знайти галузь, в якій я зможу створювати інновації);
- «я розумію» (тобто які приблизно процедури та етапи мені треба пройти);
- «я в курсі» (тобто я орієнтуюсь, які існують інноваційні технології, за допомогою яких саме я можу створювати щось нове) [47].

Враховуючи вищесказане, інноваційне мислення слід розглядати, як вищий рівень усвідомлення протиріч та їх творчого вирішення на основі свідомого самопізнання відповідності або невідповідності нового до потреб й інтересів людини.

В науці інноваційне мислення являє собою розумний компроміс, що включає в себе творчі процеси, які акумулюються для генерації оригінальних ідей з підключенням уяви. Наступним етапом є те, що ідеї класифікуються й проходять певний відбір із застосуванням раціонального та логічного мислення. Важливою проблемою інноваційного мислення є те, що в принципі логічне міркування часто блокує творчий підхід до ідей. Інноваційний тип мислення здатний проникати в суть речей і явищ. Такий склад інноваційного мислення необхідний для будь-якого фахівця, у нашому контексті дослідження для психолога. Адже саме такий тип мислення допоможе знаходити нові, оригінальні рішення при виконанні професійних завдань. Наукові дослідження свідчать, що саме талановиті особистості володіють інноваційним типом мисленням.

Погоджуючись із попередніми висновками зазначених вище авторів, слід розрізняти «творче» та «інноваційне мислення», адже вони мають певні відмінності. Саме творче мислення є чинником генерування оригінальних ідей, а інноваційне мислення – це більш досконаліший етап, що передбачає втілення цих оригінальних ідей у життя.

Слід зауважити, що інноваційне мислення поєднує у собі логічне мислення, яке характеризується, як аналітичне, раціональне, вертикальне, традиційне та творче мислення, яке виокреслюється своєю оригінальністю (нестандартністю), інтуїтивністю.

Творчі процеси спрямованні для генерації оригінальних (нестандартних) ідей шляхом підключення творчої уяви, що за допомогою раціонального та логічного мислення проходять певні етапи відбору, організовуються та перевіряються для прийняття рішення [9].

Варто наголосити на тому, що інноваційне мислення передбачає не тільки творчий пошук, але й заздалегідь встановлених межах сфери професійної діяльності є більш прагматично-спрямованим, конкретно направленим на результат, що потребує не лише наявності творчої уяви, фантазії, а й конкретних знань та професійного досвіду.

Здійснивши теоретичний аналіз поняття «інноваційне мислення», слід констатувати, не зважаючи на те, що існує достатньо досліджень з означеної проблеми єдиного та систематичного визначення досі не існує. На наш погляд, це пов'язано з тим, що більшість наукових джерел «інноваційне мислення» поєднують чи ототожнюють з творчим мисленням та критичним мисленням.

Основними структурними компонентами інноваційного мислення на думку, А. Грігченка, є інтереси, потреби та стереотипи. Автор стверджує, що індивідуальні інтереси та потреби повинні відповідати сучасним реаліям розвитку суспільства та направляти індивіда на самореалізацію в інноваційній професійній діяльності. У свою чергу, інноваційна освіта має стати фундаментом для формування системи стійких образів мислення, що в кінцевому результаті забезпечить відтворення гнучких, креативних форм мислення особистості [14].

С. Соболева зазначає, що інноваційне мислення – це таке мислення, яке направлене на забезпечення інноваційної професійної діяльності, що здійснюється на двох рівнях (когнітивному й інструментальному)

та характеризується: творчістю, гуманністю, конструктивністю, практичністю [43].

Науковий аналіз та узагальнення опрацьованих досліджень дав змогу визначити основні характеристики інноваційного мислення, а саме:

- перевага абстрактного мислення над конкретним, що дасть змогу розширювати діапазон творчого мислення та генерувати оригінальні, нестандартні ідеї та рішення;

- систематичність мислення, що дасть змогу виокремлювати певну проблему в системі у щільному взаємозв'язку з іншими її елементами;

- можливість вийти за межі власних стереотипів та загальновідомих концепцій;

- установити та усунути протиріччя за умов, коли ефективного рішення не можна досягнути за допомогою компромісу;

- розвиток мислення, що полягає у пізнанні суб'єктивних та об'єктивних закономірностей розвитку відповідних систем;

- комплексність мислення на основі широкого кола питань із різних сфер та галузей науки;

- економічність мислення, що дасть змогу знайти максимально ефективні ресурси для здійснення певного рішення;

- поліфункціональна орієнтованість мислення, що дасть можливість абстрагуватися від об'єкта та зосередитися на ефективних способах реалізації поставлених завдань;

- практичність мислення – орієнтація на отримання ефективного практичного результату;

- абстрактність мислення – здатність до конкретизації цілей у пошуку інноваційних рішень;

- творчість мислення – наявність творчої уяви, що дасть змогу, незважаючи на низку певних обмежень, здійснювати пошук неординарних, творчих ідей, руйнуючи психологічні бар'єри та стереотипи [43].

Таким чином, інноваційне мислення є дуже важливим та необхідним для майбутніх психологів, адже такий тип мислення дає змогу знаходити новітні та найбільш ефективні рішення для розв'язання професійних завдань.

С. Соболева, систематизує інноваційне мислення визначаючи його, як особливий тип професійного мислення фахівця, якому притаманні, як загальні властивості, так і специфічні властивості [45].

Інноваційне мислення - це певний розумовий процес, що спрямований на забезпечення інноваційної професійної діяльності та характеризується: творчістю, подоланням стереотипів, пошуком, створенням і застосуванням нових засобів вирішення практичних завдань й сприйняттям нового, що реалізується на когнітивному та інструментальному рівнях.

Опираючись на дослідження С. Соболевої, інноваційне мислення майбутніх психологів можна охарактеризувати, таким чином: критичність мислення; логічність мислення; систематичність мислення; абстрактність мислення; конструктивність мислення; комплексність мислення; прагматичність мислення; практичність мислення; творчість мислення; дивергентність мислення; оригінальність мислення; гнучкість мислення; мобільність мислення; адаптивність мислення; позитивність мислення; гуманність мислення.

Важливо зазначити, що здатність майбутніх психологів інноваційно мислити дає змогу зробити їхню діяльність більш свідомою та ефективною. Адже такі психологи, в подальшому зможуть справлятися з сумнівами, визначати для себе пріоритети, швидко адаптуватися та швидко знаходити взаємозв'язки між явищами та вчинками інших людей, взаємодіяти з колегами та ефективно приймати рішення у професійній діяльності [45].

У процесі розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів необхідно враховувати специфіку їх професійної діяльності у сфері «людина-людина» та ситуації, що потребують швидкого реагування й прийняття адекватних рішень в умовах невизначеності. Адже це потребує від

психологів великої психоемоційної та інтелектуальної напруги, здатності інноваційно мислити, що в подальшому дасть їм можливість приймати правильні рішення задля запобігання несприятливим та негативним наслідкам [45].

Досліджуючи сутність змісту поняття «інноваційне мислення», близьким до його сутності є поняття «інноваційний інтелект».

Інноваційний інтелект характеризується аналітичністю, творчістю та практичністю особистості у вирішенні поставлених завдань. Інноваційний інтелект являє собою образ думок особистості, що дозволяє свідомо проаналізувати виниклу суперечність та в подальшому висунути творчу ідею для усунення проблеми, реалізуючи творче рішення, яке не реалізовувалося раніше.

Характеризуючи аналітичний інтелект необхідно визначити, що такий інтелект вимагає критичного аналізу та осмислення існуючих підходів для подолання виниклої проблеми. Творчий інтелект, характеризується дивергентністю мислення. Саме такий інтелект здатний до генерації творчих ідей та здатний до пошуку можливостей для реалізації цих ідей на основі вирішення поставлених завдань. Практичний інтелект забезпечує використання творчих ідей та реалізацію нестандартних рішень з урахуванням можливостей їх поширення в професійній діяльності психологів [23].

Психолог, який здатний до інновацій, як суб'єкт інноваційної професійної діяльності характеризується такими психологічними особливостями, як:

- стійка система знань, щодо інноваційної діяльності;
- розвинуте творче та критичне мислення;
- уміння генерувати нові нестандартні ідеї;
- здатність до використання інтелектуальних можливостей та механізмів самоактуалізації;

- володіння інноваційними знаннями впровадження інноваційних технологій, методів, прийомів та засобів у професійну діяльність;
- здатність до створення власних розробок та діагностик;
- розвинута психологічна готовність до інноваційної діяльності.

Здатність майбутніх психологів до інноваційного мислення розвивається у процесі інноваційної професійної діяльності, яка є обов'язково цілеспрямованою діяльністю та зорієнтована на зміну типу самої особистості. Таку специфічну діяльність слід розуміти, як компонент загальної професійної діяльності, що спрямована на розв'язання конкретних завдань самопізнання, саморозвитку та самореалізації особистості майбутнього психолога.

Таким чином, теоретико-методологічне дослідження дозволило розкрити сутність поняття інноваційного мислення у майбутніх психологів та проаналізувати основні його психологічні особливості. Слід визначити, що ефективність розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, можлива за умов реалізації комплексного підходу до вирішення цього завдання з урахуванням особливих рис інноваційного мислення.

1.2 Психологічні закономірності розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів

Психологічні механізми розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів проявляються в процесі динаміки основних структурних компонентів таких, як: від усвідомленості проблеми до інноваційної сприйнятливості, від інноваційної сприйнятливості до інноваційної активності особистості, від інноваційної активності до інноваційної готовності щодо вирішення даної проблеми, а також від перебігу психоемоційних станів: від стану спокою до інноваційного збудження.

Психологічними особливостями прояву розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів визначають психологічні механізми, що

забезпечують дійсну організацію психічної діяльності особистості психологів, яка перетворюється в їх інноваційну активність, як суб'єктів інноваційної професійної діяльності.

Психологічні механізми розвитку інноваційного мислення майбутніх психологів умовно можна згрупувати, таким чином:

- інтелектуально-діяльнісний механізм розвитку інноваційного мислення;
- креативно-когнітивний механізм розвитку інноваційного мислення;
- особистісно-мотиваційний механізм розвитку інноваційного мислення;
- ціннісно-рефлексивний механізм розвитку інноваційного мислення.

Інтелектуально-діяльнісний механізм розвитку інноваційного мислення характеризується змістом розумово-інтелектуальної діяльності. Спочатку опрацьовується інформація, яка надійшла ззовні, що в подальшому перетворюється на систему знань особистості відповідно до її набутого досвіду з включенням внутрішніх розумових дій та реалізацією їх діяльності.

Креативно-когнітивний механізм розвитку інноваційного мислення характеризується можливістю суб'єкта доцільно реагувати на об'єкти зовнішнього світу з використанням переробки відповідної інформації та трансформації її з минулого досвіду в актуальний досвід та являється внутрішнім орієнтиром творчої активності особистості майбутніх психологів до творчих ідей та в подальшому спрямування власної діяльності на майбутній результат.

Особистісно-мотиваційний механізм розвитку інноваційного мислення включає аспекти потенційної активізації особистості та аспекти її інноваційної спрямованості на діяльність, де мотиви спонукають особистість до подальшої взаємодії та виконання цієї діяльності відповідно до умов певної ситуації.

Ціннісно-рефлексивний механізм розвитку інноваційного мислення характеризується ціннісними орієнтаціями інноваційної особистості психолога, які у вигляді індивідуально-психологічних форм накопичують власний досвід у своєрідний алгоритм:

- ідентифікація себе з інноваційною особистістю або з інноваційною групою колег;
- відношення до своєї інноваційної діяльності та до інноваційної діяльності колег, що сприятиме в подальшому визначенню власної стратегії досягнення майбутніх цінностей та вирішенню внутрішніх конфліктів у вигляді критичного самоаналізу та усвідомлення переоцінки цінностей особистості психолога, через різні аспекти виникаючих проблемних ситуацій і в подальшому перетворення їх у власну діяльність

Таким чином, психологічні механізми розвитку інноваційного мислення забезпечать всебічний інноваційний розвиток особистості психолога та перехід від стереотипного, шаблонного мислення до інноваційного мислення особистості психолога, що в подальшому реалізується у впровадженні інновацій у професійній діяльності.

У відповідності до означеної проблеми визначено такі психологічні закономірності розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, як:

- цілеспрямований та поетапний розвиток інноваційного мислення особистості психолога;
- динаміка розвитку компонентів інноваційного мислення особистості психолога;
- взаємозумовленість особистісних властивостей та психологічних механізмів розвитку інноваційного мислення особистості психолога;
- активізація інноваційного мислення на різних стадіях інноваційного розвитку особистості психолога.

В процесі розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів у поєднанні теорії та практики відбувається діалектичне перетворення. Формування інноваційного мислення у майбутніх психологів та створення

нових творчих ідеї змінює традиційне мислення на інноваційне. Процес розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів розпочинається з когнітивних процесів, творчої ідеї та її реалізації.

Психологічні особливості розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів реалізуються в інноваційно-творчій взаємодії фахівців з інноваціями та інноваційними технологіями. Кожна стадія інноваційного розвитку особистості психолога вимагає, у першу чергу, активізації інноваційного мислення та розвитку індивідуально-особистісних властивостей особистості, які взаємообумовлені та забезпечать виконання інноваційної професійної діяльності.

Науковці характеризують працівників, які є новаторами та творчо відносяться до виконання своєї професійної діяльності. Серед таких фахівців визначають:

- фахівці-новатори, які пропонують нові креативні ідеї за результатами свого власного творчого пошуку;
- фахівці-інноватори, які використовують уже існуючі певні інновації при цьому розвиваючи та вдосконалюючи їх;
- фахівці активні інноватори, які є чутливими до інновацій та є інноваційно-активними, інноваційно-сприйнятливими до їх реалізації.

До фахівців-інноваторів слід віднести таких, які приймають свідому та активну участь в інноваційному процесі. На стадії зародження певної інновації створюється щось нове, яке в подальшому можна буде представити в будь-якій формі, що стане основою нової творчої ідеї. Тому інноваційний процес є неперервний для інноваційно-активних особистостей та не відбудеться без таких активних фахівців-інноваторів, які інноваційно-сприйнятливі до нового та володіють фаховими компетентностями, теоретичними знаннями з психології та практичними вміннями і навиками, характеризуються розвинутим інноваційним мисленням, інноваційною спрямованістю, розвиненою інноваційною активністю, вмотивованістю до

інноваційної професійної діяльності та розвиненою психологічною готовністю до інноваційної діяльності.

Науковці здійснюють характеристику фахівця-новатора. Фахівець-новатор це той, який є автором нової творчої ідеї в контексті інноваційного процесу. До інноваторів слід відносити фахівців-новаторів та, зокрема, всіх учасників інноваційного процесу. Адже від суб'єктів інноваційного процесу залежить розвиток самої інновації. Становлення інновації відбувається в два етапи. Перший етап передбачає створення ідеї в результаті творчого пошуку та підготовка її до реалізації. Другий етап передбачає реалізацію та використання інновації у професійній діяльності.

Інноваційні технології у закладах вищої освіти мають забезпечити розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів. Серед таких інноваційних технологій визначають:

- інноваційні, інтелектуальні та інформаційні технології навчання;
- технології взаємодії особистісного, колективного та соціально-психологічного характеру;
- технології збереження, розповсюдження та використання вже існуючих інноваційних технологій:
 - інформаційні технології, які представлені в інформаційному та неінформаційному вигляді;
 - технології розвитку морально-етичних відносин особистісного, колективного, соціально-психологічного характеру, що впливають на ефективність інноваційного освітнього процесу у вищій школі та на розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Інноваційна освітня система має включати інноваційно-інформаційний ресурс: відповідно спеціально підготовлений науково-педагогічний склад інноваційного активу, сприятливу психологічну атмосферу, інноваційний інтелект, а також ефективну організацію інноваційного процесу.

При цьому інноваційна освітня система повинна функціонувати у двох аспектах:

- по-перше, збереження та активізація нових творчих ідей;
- по-друге, реалізація та використання результатів.

Інноваційна освіта розглядається науковцями, як засвоєння фахових теоретичних знань і практичних навичок, що необхідні для створення, інноваційного сприйняття, реалізації та використання інновацій. Важливо створити сприятливі зовнішні умови, адже вони є тим підкріпленням, що у подальшому впливає на розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів. До таких умов відносимо: інноваційний аспект системи вищої освіти, матеріально-технічну базу закладу вищої освіти та розвиток інноваційного потенціалу вишу.

Інноваційна освітня система, впливає на розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів, включаючи інноваційні технології взаємодії з інформацією та забезпечуючи інноваційну активність учасників освітнього процесу, що сприятиме адекватному співвідношенню їх можливостей та їх об'єктивних освітніх потреб.

Часто інноваційна діяльність педагогів закладів вищої освіти охоплює процес взаємодії та творчої діяльності між суб'єктами освітнього процесу, що спрямований на розвиток інноваційної особистості психолога.

Розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів передбачає визначення певних психологічних особливостей та психологічних умов. Інновації в системі освіти відображають складний і довготривалий процес. На інноваційний процес та розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів впливає багато факторів. Одним із вирішальних факторів є психологічна готовність до інноваційної діяльності. Саме від психологічної готовності до інноваційної діяльності та рівня розвитку структурних компонентів інноваційного мислення майбутніх психологів у подальшому залежить успіх і ефективність їх професійної діяльності та виконання поставлених завдань, що реалізуються у ході інноваційних освітніх проєктів.

1.3 Психологічні чинники розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів

Ефективність розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів обумовлюється рівнем розвитку їх продуктивного та критичного мислення. На цій основі визначено психологічні чинники, що заважають розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, а саме:

- психологічний бар'єр розгортання продуктивного мислення у розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів: конформізм, внутрішні стереотипи та шаблони, ригідність, надмірна активізація та мотивація;

- психологічний бар'єр розгортання критичного мислення у розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів: часто переоцінка власних ідей та поглядів, неадекватна самооцінка, низький рівень рефлексії, надмірна боязнь висловлювати власну думку та боязнь критики з боку інших.

У розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів слід враховувати різні перешкоди на які часто наштовхуються фахівці. Такі перешкоди, з точки зору, психологічної науки називають бар'єрами. Бар'єри можуть бути, як зовнішні, так і внутрішні, часто бар'єри заважають розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

До зовнішніх бар'єрів відносять:

- соціально-психологічні бар'єри (несумісність учасників, несумісність нового з досвідом і цінностями, неприйняття нових технологій; стереотипність та шаблонність мислення учасників освітнього процесу);

- організаційно-педагогічні бар'єри (перевантаження педагогів і відсутність розробок щодо інноваційних форматів занять та небажання впроваджувати педагогом інновації в освітній процес);

- навчально-методичні бар'єри (недостатність навчального та методичного забезпечення, часто непоінформованість щодо інноваційних технологій);

- матеріально-технічні бар'єри (відсутня техніка, засоби та умови щодо впровадження інноваційних технологій в освітній процес та ін.).

До внутрішніх бар'єрів відносять:

- психологічно-особистісні бар'єри, які приховують глибинні проблеми учасників освітнього процесу;

- психічні стани, що виявляються в неадекватній інноваційній пасивності, як педагога, так і здобувачів, що заважає розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів;

- невідповідність ціннісних орієнтацій особистості педагога та ціннісних орієнтацій здобувачів, що гальмують розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів;

- нечіткий розподіл функцій та відповідальності між учасниками освітнього процесу;

- невідповідність уявлень щодо інноваційних технологій;

- активне неприйняття інноваційних технологій та невідповідність цінностям особистості педагога в суб'єктно-об'єктних відношеннях;

- невідповідність учасників освітнього процесу ціннісним орієнтаціям; способу життя, розподілу та організації часу на різні види діяльності; відмінності у діях та вчинках.

Психологічним чинником утруднення розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів є також розходження в знаннях та інноваційній компетентності; різне усвідомлення та сприйняття проблеми; різний критичний та творчий підходи до ситуації; різні індивідуально-психологічні характеристики особистості, що пов'язанні з інтелектуальними здібностями.

Психологічний механізм розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів неможливий без вивчення та усвідомлення психологічних бар'єрів, що впливають на вирішення завдань інноваційного характеру, коли необхідно вийти за власні межі. Адже часто психологічні бар'єри

обумовлені саме індивідуальними особливостями учасників освітнього процесу у вищій школі.

До психологічних бар'єрів визначають такі, як: схильність до конформізму; страх показатися надто розумним; агресивність думок з боку інших людей; страх критики колег; особистісна тривожність; невпевненість у своїх думках та висловлюваннях; негативне інноваційне сприйняття; занижена самооцінка особистості; страх відкрито відстоювати свою точку зору та власні ідеї; стереотипність мислення; ригідність мислення; низький рівень самоконтролю; низький рівень рефлексії.

Рекомендацією щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів вважаємо за необхідне усвідомити, пережити і позбутися усіх психологічних бар'єрів, що часто заважають реалізації інноваційної діяльності. Слід пам'ятати, що зміна стереотипного мислення на інноваційне мислення довготривалий та свідомий процес. Якщо цей процес є цілеспрямованим то свідомість особистості накопичує з кожним разом усе більше та більше інноваційних моделей поведінки. А це, в свою чергу, призводить до того, що майбутні психологи зможуть легко адаптуватися до інноваційної професійної діяльності. При цьому реалії сучасного конкурентного світу такі, що без прояву інноваційної поведінки, без активності та творчості, сучасному фахівцю не вижити на ринку праці та не досягнути ефективності в професійній діяльності. В цілеспрямований процес розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів покладений принцип творчої активності особистості, що забезпечить функціонування цілісного процесу розвитку інноваційної особистості, яка здатна до інновації та саморозвитку.

Враховуючи вищесказане, розроблено алгоритм розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, що складається з декількох послідовних етапів:

1. Розвиток інтелектуальних здібностей особистості для усвідомлення відповідної проблеми та аналізу існуючих підходів для її вирішення.

2. Розвиток інноваційно-творчої індивідуальності особистості психолога: розвиток творчих здібностей для вирішення творчих задач; розвиток загальних технік творчого пошуку.

3. Розвиток критичності мислення для аналізу та прогнозування перешкод щодо впровадження нового та освоєння технології інноваційної діяльності.

4. Розвиток практичного мислення для введення інновацій у практичну діяльність та здійснення корекції власної професійної діяльності.

Розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів ідентифікується, як єдність інтелектуально-раціонального та творчо-емоційного компонентів. Дані компоненти діють у тісному взаємозв'язку та виступають у якості умов ефективного розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Обговорення специфіки розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів визначається відповідними умовами. Важливо виявити проблеми відповідності особистісних якостей, потенційних можливостей фахівця, з одного боку, і з іншого рівень розвитку його інноваційного мислення.

Процес розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів деякою мірою є керованим, якщо створити спеціальні умови, що враховують орієнтацію системи вищої освіти на інноваційну модель підготовки майбутніх психологів до інноваційної діяльності такі, як:

- психологічна діагностика інтелектуальних здібностей особистості;
- формування творчої активності особистості;
- формування мотиваційно-цілісного відношення особистості до інновацій;
- взаємозв'язок психолого-педагогічної підготовки майбутніх психологів;
- здійснення міждисциплінарної взаємодії в освітньому процесі;
- інтеграція знань щодо загальних проблем інновацій;
- розвиток інноваційної компетентності особистості психолога;

- формування інноваційної культури у фахівців;
- розвиток інноваційної сприйнятливості до нововведення;
- розвиток інноваційного потенціалу фахівців;
- формування інноваційної поведінки;
- формування психологічної готовності до інновацій;
- вивчення та виявлення динаміки розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів;
- здійснення психокорекції щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Таким чином, розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів спричиняє створення таких умов, при яких фахівці зможуть опанувати технології інноваційної діяльності та зможуть проводити практичну діяльність щодо нововведення. Результатом ефективності впровадження запропонованих умов вбачаємо у корекції та самоаналізі своєї інноваційної діяльності.

Чинниками ефективного розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів та здатності до інноваційної діяльності, визначено:

- наявність інтелектуальних здібностей;
- здатність до систематичного пошуку та аналізу нової інформації;
- наявність творчих здібностей;
- здібність до творчого пошуку та впровадження творчих ідей;
- інноваційна спрямованість на розвиток і пошук нового;
- інноваційна мотивація та активність;
- психологічна готовність до інновацій;
- рефлексія та самоаналіз інноваційної діяльності.

З метою подолання факторів утруднення щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів використано індивідуальні та групові психотехнології.

Ефективний розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів можливий за умов правильного підбору засобів, методів та технологій, вибір

яких дозволить викладачу вирішувати поставлені перед ним завдання. Дані психологічні технології містять у собі всебічні варіанти змісту інноваційної діяльності, форми та методи, що, в свою чергу, забезпечать досягнення поставлених викладачем цілей. Метою ефективного розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів є створення відповідних умов інноваційного освітнього середовища для постійного саморозвитку та самовдосконалення майбутніх психологів, ознайомлюючи їх із сучасними досягненнями науки та практики, стимулюючи їх до інноваційної діяльності.

Основними завданнями, реалізація яких сприятиме ефективному розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів є:

- створювати умови доступності подання інформації відповідно до фахових потреб;
- реалізовувати інноваційні технології, форми та методи навчання на практиці;
- застосовувати моніторинг та психодіагностику розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів;
- створювати сприятливу атмосферу творчості та пошуку.

Основними критеріями ефективного розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів є:

- розвиток інтелектуальних здібностей особистості;
- розвиток інноваційної сприйнятливості особистості;
- розвиток інноваційної активності особистості;
- розвиток інноваційного потенціалу;
- розвиток психологічної готовності психологів до інноваційної діяльності.

Розкриємо основні функції на основі яких формується психологічна готовність майбутніх психологів до інноваційної діяльності.

1. Функція аналізу та оцінки інновацій передбачає:

- аналіз та вивчення інноваційних психологічних технологій в літературі та практиці;

- деталізацію інноваційних психологічних технологій із метою полегшення їхнього застосування в реальну практику:

- оцінка ефективності застосування інноваційно-психологічних технологій на основі наукових досліджень.

2. Функція узагальнення та систематизації інновацій передбачає:

- аналіз практики рішення щодо інноваційних психологічних технологій;

- виявлення інноваційних засобів, що забезпечать найкращий результат;

- аналіз типових труднощів щодо реалізації та впровадження інноваційних психологічних технологій на практиці.

3. Функція впровадження та реалізації інновацій передбачає:

- консультування фахівців із метою допомоги їм у виборі інноваційних психологічних технологій;

- аналіз виникаючих утруднень та надання відповідної допомоги у рішенні фахових проблем;

- розробка інноваційних матеріалів та різноманітних інноваційних занять і заходів.

Розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів реалізується за допомогою дотримання наступних принципів. Охарактеризуємо кожен з них.

1. Принцип «зони найближчого розвитку», може розглядатися у якості «зони найближчого розвитку інноваційного мислення особистості», де враховуються особистісний потенціал та зона актуального потенціалу особистості психолога, що реалізується у розв'язанні проблем професійної діяльності. При цьому «зона найближчого розвитку» для кожної особистості є індивідуальною.

Реалізація принципу «зони найближчого розвитку» передбачає:

- вивчення труднощів, бар'єрів, проблем у професійній діяльності психолога;

- надання консультації та психологічної допомоги в усвідомленні своїх труднощів, бар'єрів, проблем;
- визначення індивідуальних особливостей та інтелектуальних здібностей для реалізації завдань;
- психодіагностика індивідуальних особливостей та інтелектуальних здібностей;
- створення умов для розвитку інноваційного мислення особистості;
- оцінка та коригування реалізації завдань.

Принцип взаємозв'язку індивідуальних і групових форм щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів передбачає вивчення інноваційних технологій, враховує індивідуальний підхід до кожного учасника інноваційного освітнього процесу, обираючи відповідну форму вивчення інноваційних технологій, може об'єднатися з іншими учасниками та включитися в роботу колективних груп інших учасників, наприклад, практиків.

Реалізація запропонованого принципу враховує:

- вивчення проблем, інтересів, потреб особистості психологів, їхню класифікацію та визначення найбільш актуальних, типових запитів психологів; визначення відповідної тематики;
- надання можливості кожному учаснику інноваційного процесу вибрати форми та методи навчання, приймати участь у різноманітних заходах: семінарах, тренінгах, майстер-класах та інших формах роботи;
- створення умов для саморозвитку та самоактуалізації особистості психолога.

Принцип стимулювання розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів передбачає створення відповідних умов для розвитку мотиваційної сфери особистості, що в подальшому вплине на її самовдосконалення у професійній діяльності.

Серед мотивів розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів можна виокремити такі, як:

- мотиви успіху;
- мотиви подолання утруднень та бар'єрів;
- мотиви соціалізації;
- мотиви матеріального добробуту;
- мотиви професійного визнання;
- мотиви кар'єрного зростання та ін.

Реалізація даного принципу стимулювання розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів припускає:

- систематичний аналіз результатів діяльності;
- об'єктивне оцінювання професійного росту особистості психолога;
- надання психологічної допомоги майбутнім психологам, у визначенні тих сфер та аспектів діяльності, де є можливість проявити свої професійні якості, досягти максимально успіху, показати модель рішення проблеми для інших колег;

- вивчення інноваційних методів та форм, що спонукають кожного учасника інноваційного освітнього процесу до пошуку та творчості, враховуючи їхні особливості та можливості;

- розробку та впровадження колективної та індивідуальної роботи за результатами інноваційної, творчої діяльності учасників освітнього процесу, зокрема, участь у тренінгах, майстер-класах, гуртках, тощо;

- підтримку, заохочення та мотивація учасників освітнього процесу у постановці та рішенні проблем.

Принцип безперервності та саморозвитку передбачає постійне зростання власного інтелектуального досвіду та розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, а також врахування рівня психологічної готовності фахівців до інноваційної професійної діяльності. Цей принцип реалізується:

- забезпеченням цілісності та систематичності діяльності учасників освітнього процесу;
- координацією та узгодженістю дій усіх учасників освітнього процесу;

- використанням ефективних інноваційних методів у системі вищої освіти, а також упровадження інноваційних технологій;

- урахуванням рівня психологічної готовності фахівців до інновацій та визначення перспектив розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, вибір інноваційних форм та методів навчання, що забезпечать розвиток інноваційності мислення, що характеризується самостійністю та відповідальністю особистості.

Зміст, форми та принципи забезпечення ефективного розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів повинні реалізовуватися в комплексній формі з урахуванням вище названих функцій та принципів. Фахівець з розвинутим інноваційним мисленням асоціюється такими особистісними якостями, як: умінням проводити бесіду з учасниками; умінням взаємодіяти та вести дискусію; гнучкістю мислення; дипломатичністю та толерантністю.

Для забезпечення розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів важливо створювати творчі (проблемні) завдання та творчі (проблемні) групи учасників освітнього процесу.

Інноваційне освітнє середовище характеризують такі ознаки:

- учасники освітнього середовища (групи науково-педагогічні працівники, здобувачі та слухачі);
- творчі (проблемні задачі (ситуації), що вирішуються за допомогою пошуку шляхів розвитку особистості, яка здатна до інновацій);
- інноваційна дидактика освітнього процесу;
- алгоритм організації інноваційної діяльності (підбір інноваційних форм, методів та технологій);
- конкретні умови для створення сприятливого інноваційного середовища.

Позитивний результат щодо розвитку інноваційного типу мислення, можливий лише тоді, коли припускає об'єднання особистостей, як індивідуальностей, які мають права на самовизначення, свободу. Однієї з

важливих складових інноваційного процесу є особистість викладача, який налагоджує взаємодію з групою учасників й усередині групи, враховує особистісні якості кожного учасника та підтримує необхідну соціально-психологічну атмосферу, координуючи освітній процес. Всі функції та принципи є взаємозалежними і функціонують лише в єдності, що в кінцевому результаті має позитивний вплив на розвиток інноваційного мислення психологів. Однією з головних характеристик такого типу мислення є: аналіз, осмислення, продуктивність, критичність, творчість та практичність.

Висновки до розділу

Здійснене теоретико-методологічне дослідження дозволило розкрити сутність поняття «інноваційне мислення у майбутніх психологів». Інноваційне мислення є певним розумовим процесом особистості та характеризується: розвитком інтелектуальних здібностей особистості; розвитком інноваційної сприйнятливості особистості; розвитком інноваційної активності особистості; розвитком інноваційного потенціалу; розвитком психологічної готовності особистості до інноваційної діяльності.

Розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів передбачає визначення певних психологічних особливостей, факторів, чинників та умов. Одним з вирішальних факторів є психологічна готовність психолога до інноваційної діяльності, саме від неї, залежить рівень розвитку структурних компонентів інноваційного мислення майбутніх психологів та ефективність їх професійної діяльності при виконанні поставлених завдань.

Таким чином, ефективність розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів обумовлюється рівнем розвитку їх інтелектуальних здібностей, що виявляються у здатності до систематичного пошуку новітньої інформації та їх психологічної готовності до інноваційної діяльності.

РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

2.1 Методика комплексного психологічного вивчення розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів

Планування та прогнозування діяльності викладачів закладів вищої освіти вимагає застосування методів інноваційного проектування задля розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів з урахуванням внутрішніх і зовнішніх психологічних чинників.

Для здійснення моделювання інноваційного процесу та експериментального вивчення розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів необхідно звернутися до аналізу характеристики інноваційної особистості та перебігу станів особистості, яка здатна до інноваційності.

Експериментальне вивчення психологічних особливостей розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів проводилося на базі Психологічної служби підструктури Хмельницького національного університету. У дослідженні взяли участь 30 здобувачів вищої освіти спеціальності 053 «Психологія».

На процес формування ефективного розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів впливає ряд факторів, а саме: зовнішні та внутрішні психологічні чинники, тому експериментальне вивчення даного процесу вимагає чіткого уявлення загальної структури інноваційного мислення майбутніх психологів.

Головними внутрішніми факторами, що здійснюють вирішальний вплив на розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів є:

- інноваційний інтелект особистості;
- інноваційна сприйнятливність особистості;
- інноваційний потенціал особистості;

- психологічна готовність особистості психолога до інноваційної діяльності;

- інноваційна активність особистості.

Охарактеризуємо кожен з них:

1. Інноваційний інтелект особистості дозволив виявити достатню трактувань поняття «інтелект», а саме:

- по-перше, це інтелектуальна енергія у вигляді природних здібностей особистості;

- по-друге, це інтелектуальна здібність, що виявляється в якості, точності та швидкості вирішення інтелектуальних задач, оперативності й успішності у навчально-професійної діяльності, ефективності розв'язку поставлених задач;

- по-третє, це сукупність спадкових інтелектуальних здібностей, які особистість використовує щодо адаптування до навколишнього середовища.

Підсумовуючи можна констатувати, що інноваційний інтелект – це вміння, швидко, оперативно аналізувати надскладні завдання та систематизувати їх, приймаючи рішення, що вимагає від майбутніх психологів ґрунтовної інтелектуальної підготовки. Важливо доповнити, що всі існуючі типи мислення особистості взаємодоповнюють один одного. У зв'язку з цим, інноваційний інтелект особистості є єдиним, однак, слід відрізнити форми мисленнєвої діяльності, адже відрізняються і самі інноваційні задачі, що стоять перед інноваційним інтелектом майбутнього психолога.

Для дослідження інноваційного інтелекту у майбутніх психологів, використано методику «Визначення загальних інтелектуальних здібностей» (за Р. Вандерліком).

Метою даного опитувальника було вивчення у майбутніх психологів загального рівня інтелектуальних здібностей, шляхом дослідження здатності таких операцій, як:

- дедукції та індукції;
- критичності та гнучкості мислення;
- аналітичності мислення (аналітичні здібності);
- творчості мислення (творчі здібності);
- практичності мислення (практичні навички).

Тестування проводиться експериментатором в парі з досліджуваним, за потреби запиту з одним експериментатором можливе проведення тестування трьома або п'ятьма особами, однак у цьому випадку, необхідно зручно розмістити досліджуваних.

Важливо створити комфортні умови для досліджуваних: забезпечити тишу, необхідне освітлення, мінімізувати зовнішній вплив для об'єктивності вирішення тестових завдань. У ході тестування експериментатор пропонує досліджуваному відповідну інструкцію та варіант тестових завдань для визначення інтегрального рівня інтелектуальних здібностей. Після вивчення та ознайомлення досліджуваного з необхідними тестовими матеріалами експериментатор надає сигнал до виконання тесту.

Аналіз результатів слід розпочати з визначення рівня інтелектуальних здібностей. Для цього необхідно зіставити правильно розв'язанні завдання з шкалою їх рівнів.

Рівень інтелектуальних здібностей визначається такими показниками:

- низький рівень інтелектуальних здібностей особистості психолога;
- нижчий середнього рівень інтелектуальних здібностей особистості психолога;
- середній рівень інтелектуальних здібностей особистості психолога;
- вищий середнього рівень інтелектуальних здібностей особистості психолога;
- високий рівень інтелектуальних здібностей особистості психолога.

Схематично результати тестування зображено на рисунку 2.1.

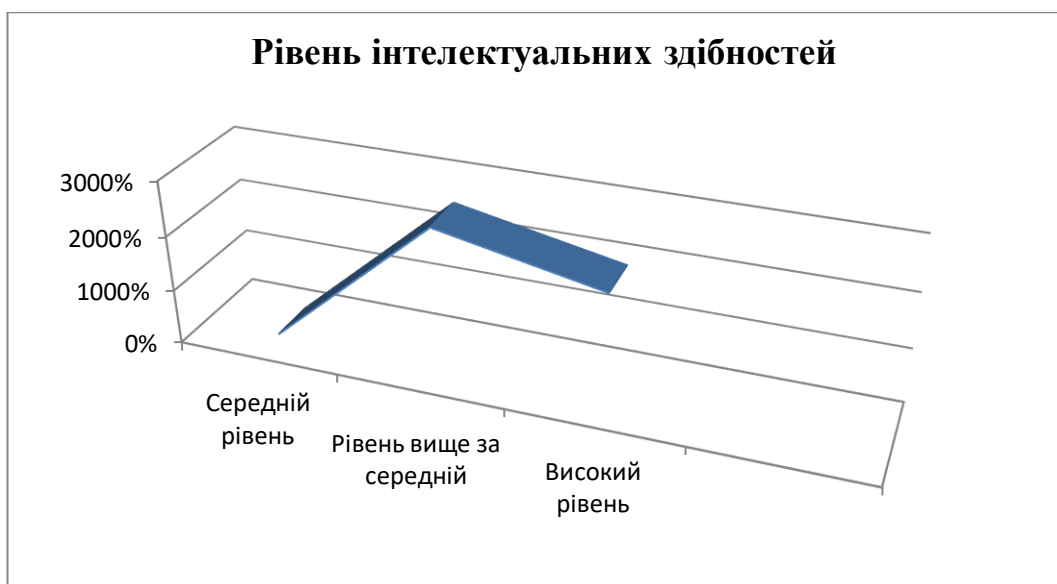

Рисунок 2.1 – Результати за «Методикою визначення інтелектуальних здібностей»

За результатами проведеного тестування отримано такі показники рівнів: низький рівень та нижче середнього у досліджуваних не виявлено, що вказує на відсутність у проведеному дослідженні психологів з низьким рівнем інтелекту, фахівців, які не здатні до самонавчання із застосуванням інноваційних технологій; середній рівень – 54%, що характеризується постійною роботою над собою, удосконаленням своїх умінь та наявністю таких якостей, як: наполегливість, організованість, структурованість, бажання досягати певних успіхів та постійно вдосконалюватись, що являється для них ще однією сходинкою на шляху до поліпшення своїх навичок; вище середнього – 26%, це дає підстави констатувати, що більшість психологів є працелюбними та здатні до безперервного саморозвитку, самовдосконалення та розширення потенційних вмінь та навичок для ефективної навчально-професійної діяльності. Характеризуючи даний рівень, слід зазначити, що за умов наявності факторів розвитку інновацій, такі фахівці зможуть ефективно реалізувати свій інноваційний потенціал у навчально-професійній діяльності. Високий рівень – 20%, наявний у психологів з розвинутими інтелектуальними та творчими здібностями, що характеризує їх здатними не лише до впровадження інновацій, а й

можливість їх вдосконалення, при наявності сприятливих факторів, а саме: інформованість, зацікавленість, вмотивованість, матеріальне заохочення, впевненість, психологічна підтримка тощо.

2. Інноваційна сприйнятливість особистості забезпечує ефективність інноваційного процесу пошуком нового у професійній діяльності. Уміння майбутніх психологів бачити нове чи знаходити щось нове у площині стереотипних елементів діяльності або ж сприймати вже готові новації є складовою інноваційного мислення майбутніх психологів.

Інноваційна сприйнятливість майбутніх психологів виявляється в перцептивній сфері особистості, що реалізується під час виконання інтелектуальних завдань інноваційної професійної діяльності. Вирішення інтелектуальної інноваційної ситуації, як певної задачі інноваційної діяльності є метою, що поставлена в конкретних умовах, що вимагає від особистості психолога швидкого, оперативного пошуку засобів для її досягнення та реалізації. Водночас інноваційна ситуація складається з даних, що є предметом пошуку. Інноваційний пошук починається з інноваційного сприймання актуальної проблеми інноваційної діяльності. В інноваційному процесі відбувається формування певного перцептивного образу даної проблеми на основі творчої діяльності щодо її вирішення. Відповідно формування перцептивного образу особистості психолога відбувається поетапно та у повній відповідності до психологічних закономірностей інноваційного сприйняття (осмисленість, вибірковість, впорядкованість, цілісність та узагальненість). Перцептивна сфера особистості психолога розвивається у процесі взаємодії із конкретною проблемою інноваційної діяльності. Мотивація розв'язати поставлену задачу інноваційної діяльності викликає у психологів підвищену перцептивну чутливість, що актуалізується розгортанням інтелектуальних дій. Інтелектуальні дії пов'язанні з досвідом особистості та подальшим аналізом інноваційної ситуації, абстрагуванням та синтезом стереотипного з новим, узагальненням та класифікацією. У такий засіб інтелектуальні дії забезпечуються розумінням психологами

інноваційної задачі, її осмисленням та переходом до системи певних образів особистості, що зумовлюють вибір засобів інноваційної діяльності на результат формування конкретної мети, тобто можливості її реалізації.

Інноваційна сприйнятливість особистості психолога характеризується здатністю сприймати нововведення та здатністю в подальшому його впроваджувати. Чим швидше приймається рішення щодо впровадження нововведень, тим вищою буде сприйнятливість особистості майбутнього психолога до нововведень.

Інноваційна сприйнятливість визначається чутливістю та активністю перцептивних процесів особистості психолога при створенні відповідного цілісного образу інноваційної проблеми, пошуку на цій основі творчих шляхів щодо її вирішення. Визначення особливостей співвідношення нового у процесі створення відповідного образу інноваційної задачі та розгортання інтелектуальних дій особистості психолога щодо її вирішення виступає психологічним чинником виникнення у психологів чутливості до нового, що проявляється у перебігу психічних станів особистості, таких як, від стану спокою до дискомфорту, включаючи стресостійкість особистості у подоланні стереотипів, труднощів, інноваційного збудження та занепокоєння.

В залежності від рівня розвитку інноваційного мислення та інтенсивності проявлення його у професійній діяльності виділяють шість форм сприйняття особистістю нововведень, зокрема:

- прийняття інновацій та активність у їх реалізації;
- пасивне прийняття інновацій;
- пасивне неприйняття інновацій;
- активне неприйняття інновацій;
- активне неприйняття інновацій та протидія їм;
- активне ігнорування інновацій.

При впровадженні інновацій необхідно враховувати певні психологічні чинники та бар'єри, що можуть стати факторами виникнення опору інновацій.

До основних психологічних чинників та бар'єрів можна віднести:

- невизначеність особистості;
- страх до нововведень;
- несприйняття інновацій;
- небажання активізуватися;
- небажання змінюватися;
- негативні переконання;
- неадекватна самооцінка;
- неготовність до інновацій.

В залежності від ставлення особистості до нововведень можна виокремити:

- фахівці новатори – раціональні винахідники, які можуть розробляти та реалізовувати власні творчі ідеї, проводити експерименти;
- фахівці, які дуже швидко сприймають інновації та нові ідеї, прислуховуються до думок інших;
- фахівці, які сприймають інновації швидше, ніж середній фахівець, характеризуються розсудливістю;
- фахівці, які повільно сприймають нововведення, яким характерний скептицизм;
- фахівці, які негативно сприймають інновації та не погоджуються з реалізацією будь-якого нововведення.

Інноваційна сприйнятливість майбутніх психологів характеризується, такими показниками, як:

- потребою в пошуку нових форм, прийомів та засобів;
- здатністю до зміни звичних нових форм, прийомів та засобів;
- здатністю спрямовувати та концентрувати увагу;
- швидкістю та легкістю усвідомленням та сприйняттям нових змін.

Для дослідження інноваційної сприйнятливості використано модифіковану методику «Вивчення показників інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості» (Г. Соломіної).

Метою даного опитувальника є оцінка сприйнятливості особистості до нововведень. Методика спрямована на вивчення характеристик інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості. Досліджуваному пропонується оцінити розвиток характеристик особистості, які є важливими для забезпечення інноваційної сприйнятливості. Екзаменатор пропонує оцінити характеристику особистості, що складається з тверджень. Обираючи відповідну характеристику особистості, яка відповідає досліджуваному їй необхідно оцінити балами від 0-6. Характеристики особистості для визначення інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості поданні нижче:

- уміння особистістю приймати самостійне рішення та брати за нього відповідальність;
- уміння зважувати всі альтернативи до прийняття рішення;
- здатність змінювати знаходити інші підходи для вирішення завдання при зміні його умов;
- поліваріативне оцінювання будь-якого явища або особистості;
- сприйнятливість до нових фактів, що є нестандартними;
- швидка оцінка будь-якої ситуації, опираючись на її багатоаспектність;
- гнучкість, творчість та креативність свободи мислення;
- здатність запам'ятовувати всі специфічні деталі.

Опрацювання результатів дослідження здійснюється наступним чином: експериментатор підраховує загальну кількість балів, враховуючи такі показники: чим вищий результат, тим вищий є розвиток інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості.

На підставі підрахування кількості балів в кожному рядку визначається рівень характеристики інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості:

- полезалежність/полenezалежність мислення;
- імпульсивність/рефлексивність поведінки;

- гнучкість/ригідність мислення;
- когнітивна простота/складність завдання;
- толерантність/нетолерантність до інших думок;
- фокусуєчий/скануючий темп прийняття рішення;
- конкретна/абстрактна сприйнятливості;
- згладжування/загострювання ситуації.

Результати дослідження рівня характеристик інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості поданні на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 – Результати за «Методикою вивчення показників інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості»

За результатами дослідження виявлено такі рівні: 28% - низький рівень інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості, що свідчить про невміння приймати самостійні рішення та зважувати всі альтернативи; низький рівень сприйнятливості до нових фактів; невміння оцінювати ситуацію та відсутність свободи мислення; 52% досліджуваних констатовано середній рівень інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості, що характеризується умінням приймати самостійні рішення; умінням зважувати всі факти та змінювати підходи для вирішення завдання; умінням оцінювати ситуацію проявляючи свободу мислення; здатністю до запам'ятовувати

специфічних деталей та у 20% - високий рівень інноваційно-когнітивного стилю мислення особистості виявляється високим рівнем сприйнятливості до інновацій; високим рівнем оцінки будь-якої ситуації проявляючи креативність та свободу мислення; розвинутою гнучкістю мислення та високим рівнем запам'ятовування великої кількості інформації.

За результатами дослідження можна зробити певні висновки: низький рівень інноваційної сприйнятливості відрізняється слабкістю й ригідністю нервових процесів, довготривалістю та важкістю формування цілісного образу новації. На середньому рівні інноваційної сприйнятливості виявляється середній рівень лабільності нервово-психічної діяльності, середній рівень втомлюваності від нервово-психічної напруги під час формування цілісного образу новації. Високому рівню інноваційної сприйнятливості особистості відповідає сила і функціональна рухливість нервово-психічної діяльності, швидкість і легкість формування цілісного образу новації.

3. Інноваційний потенціал особистості є сукупністю різноманітних потенційних ресурсів, що включає в себе: інтелектуальні, інформаційні, наукові, творчі, креативні, емпатійні та інші ресурси, що необхідні для здійснення інноваційної діяльності.

Інноваційний потенціал розглядається, як органічне поєднання сучасних наукових підходів та готовність до змін у різних аспектах професійної діяльності, що характеризується ефективним поєднанням особистісних та потенційних ресурсів, що є важливими у досягненні поставлених цілей, враховуючи при цьому усі можливі конструктивні та деструктивні наслідки у результаті впровадження інновацій [10].

Інноваційний потенціал особистості розглядається, як сукупність необхідних особистісно-професійних якостей та інтелектуальних здібностей, що забезпечують психологічну готовність до змін та характеризується розвиненим інноваційним мисленням (аналітичність, гнучкість, критичність, креативність тощо) [10].

Для вивчення рівня інноваційного потенціалу майбутніх психологів, обрано «Методику дослідження інноваційного потенціалу особистості» (О. Варгата).

Дослідження передбачало вивчити такі показники, як:

- гнучкість та критичність мислення;
- дивергентність та творчість мислення;
- ініціативність та впевненість особистості;
- впевненість та рішучість особистості;
- самостійність та прагнення до саморозвитку.

Дана методика містить 24 вислови, на які необхідно дати відповідь «так», «ні», «частково». Для об'єктивності та точності відповідей наданий відповідний бланк. Дана методика передбачає визначення загальної кількості балів із застосуванням спеціального ключа. Використання запропонованого ключа дає можливість отримати підсумкову суму балів, що висвітлює рівні інноваційного потенціалу особистості:

- високий рівень інноваційного потенціалу особистості;
- середній інноваційного потенціалу особистості;
- низький рівень інноваційного потенціалу особистості.

Результати за «Методикою дослідження інноваційного потенціалу особистості» схематично відображенні на рисунку 2.3.

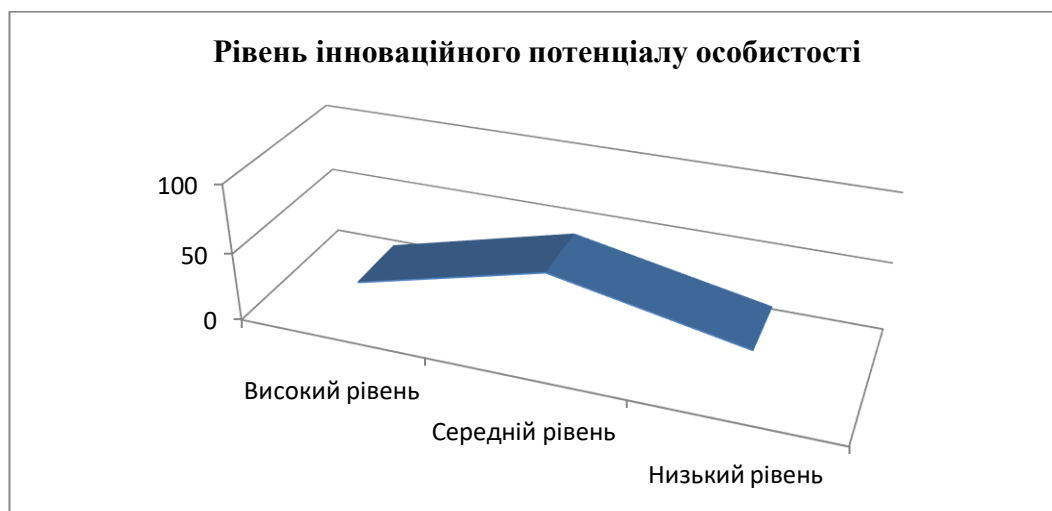

Рис. 2.3 – Результати за «Методикою дослідження інноваційного потенціалу особистості»

За результатами методики, отримано відповідні результати:

- середній рівень інноваційного потенціалу – 56%, вказує на наявність орієнтації психологів на інноваційні знання; характеризує позитивну установку на творчу взаємодію у колективі; таким фахівцям властива епізодичність використання інновацій; часто проявляється відсутність готовності до ризику та часткова вмотивованість до пошуку нових ідей;

- високий рівень інноваційного потенціалу – 20%, що характеризується вираженою інноваційною активністю фахівців до інноваційної діяльності; наявністю розвинутого інноваційного мислення, що визначається: творчістю, креативністю, критичністю та рефлексивністю; здатністю до моделювання нового у діяльності; використанням інноваційних способів вирішення ситуацій; готовністю йти на ризики; використанням інноваційних методів роботи та спроможністю до розробок власних інноваційних методик; прагненням до саморозвитку та оцінки власної діяльності.

- низький рівень інноваційного потенціалу – 24%, що означає відсутність мотивації до інноваційної діяльності та слабо виражену інноваційну активність; відсутність інноваційної спрямованості; відсутність сформованих структурних компонентів інноваційного мислення; таким фахівцям властиве заперечення позитивного впливу інновацій та ригідність мислення, консерватизм у професійній діяльності.

4. Психологічна готовність майбутніх психологів до інноваційної діяльності є основою та ґрунтується на інноваційній активності особистості. Зацікавленість та вмотивованість майбутніх психологів їх свідоме бажання виконувати інноваційну діяльність, а також постійне виконання поставлених завдань зумовлюють їх інноваційну активність на всіх рівнях професійної діяльності. Психологічні особливості сприйняття майбутніми психологами інновацій забезпечує саме інноваційна сприйнятливість. Інноваційна сприйнятливість виявляється у ході виконання фахівцями професійних завдань на інноваційних засадах.

Психологічна готовність майбутніх психологів до інноваційної діяльності та її реалізація забезпечує формування алгоритму їх цілеспрямованих дій на досягнення ефективного результату діяльності та зумовлює розвиток стійкої мотивації, зацікавленості майбутніх психологів до створення та розповсюдження інновацій у професійній діяльності, що стає основою розвитку у майбутніх психологів інноваційного типу мислення особистості, а у подальшому розвиток інноваційної активності особистості.

Психологічна готовність психолога до інноваційної діяльності характеризується, як багатокomпонентна, цілісна особистісна структура, що визначається:

- специфічним поєднанням наявності знань і вмінь фахівців до інноваційної діяльності;
- високим рівнем розвитку інноваційної та мотиваційної сфер;
- розвитком інноваційно-інтелектуальних здібностей;
- розвитком креативного, інтелектуального, інноваційного та рефлексивного потенціалів;
- розвитком інноваційного мислення розв'язання складних завдань;
- розвитком інноваційної активності та відповідальності;
- здатністю до адекватної самооцінки;
- розвитком інноваційної поведінки та її гнучкості;
- постійним прагненням до самоактуалізації та зростання [8].

Для вивчення результатів дослідження використано «Методика вивчення психологічної готовності особистості до інноваційної діяльності» (О. Моторнюк). Дана методика характеризується такими показниками: допитливістю та прагненням до успіху; прагненням отримати позитивну зовнішню оцінку та прагненням до самовдосконалення; незалежністю від чужих думок та прагненням до ризику; творчістю та критичністю мислення; здатністю до зміни інноваційної діяльності; здатністю до взаємодії та співпраці; здатністю акумулювати досвід колег; здатністю до самоорганізації.

Діагностика показників рівнів психологічної готовності майбутніх психологів до інноваційної діяльності в умовах швидких змін визначається за співвідношенням рівнів окремих критеріїв психологічної готовності. Ілюстративні дані подані на рисунку 2.4.

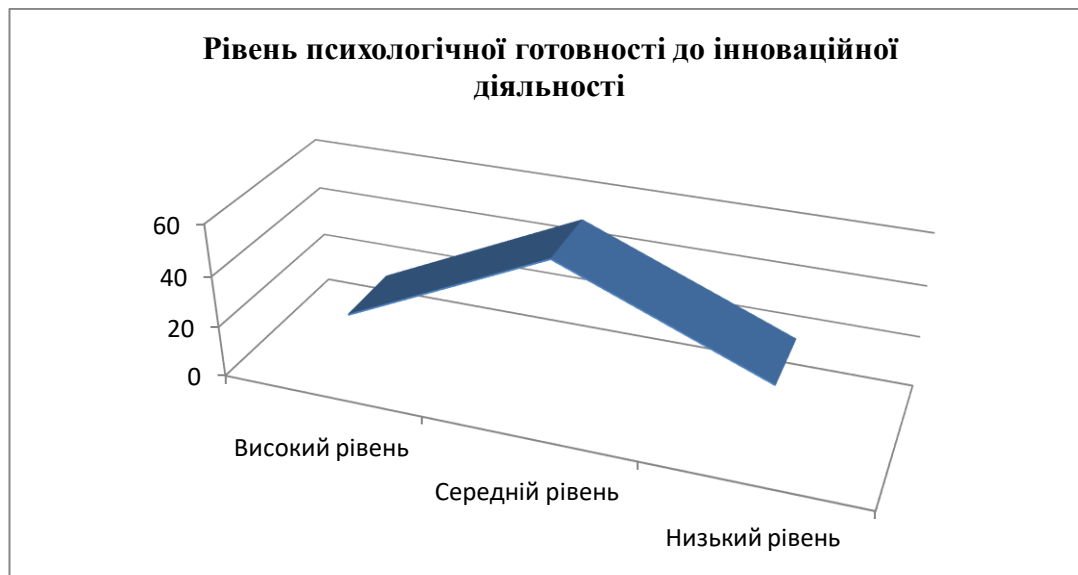

Рисунок 2.4 – Результати за «Методикою дослідження психологічної готовності до інноваційної діяльності»

За результатами дослідження виявлено такі рівні, як:

- низький рівень психологічної готовності особистості виявлено у 24 % респондентів, такі фахівці ставляться до інноваційної проблеми, як до альтернативи; у них діагностують необізнаність щодо особливостей інноваційних технологій, відсутність критичності мислення та самоаналізу діяльності; недостатній розвиток інноваційного мислення, особистісних якостей та функцій інноваційного інтелекту;

- середній рівень психологічної готовності особистості становить 56 % опитуваних фахівців, такі фахівці на достатньому рівні обізнані з інноваційними засадами та змістом інноваційних технологій, часто несистематично використовують інновації у практиці, достатній рівень розвитку інноваційного мислення, особистісних якостей та на достатньому рівні мають розвинуті функції інноваційного інтелекту;

- високий рівень психологічної готовності особистості встановлено у 20% досліджуваних, такі фахівці володіють на високому рівні інноваційними технологіями та розробляють власні методики, діагностики, інтерактивні матеріали; розвинений інноваційний потенціал та прагнення до саморозвитку, високий рівень прояву інноваційного мислення при вирішенні завдань, досконалість особистісних якостей та функцій інноваційного інтелекту.

5. Інноваційна активність особистості майбутніх психологів, будучи засобом здійснення діяльності, що відноситься до активних типів поведінки, відображає динаміку зусиль особистості психолога, спрямованих на здійснення інноваційної діяльності. Амплітуда інноваційної активності майбутніх психологів залежить від рівня розвитку інноваційного мислення та виду новацій.

Інноваційна активність є формою активності особистості майбутніх психологів, що зумовлює динаміку зусиль особистості, що спрямованні на здійснення інноваційної діяльності.

Для дослідження рівня інноваційної активності використана «Методика вивчення інноваційної активності особистості» (Є. Єгорова та ін.) [23].

Рівень інноваційної активності особистості психолога, характеризується такими показниками:

- ініціативністю та інноваційністю особистості;
- інтелектуальністю та компетентністю особистості;
- креативністю та самокритичністю особистості;
- прагненням та саморозвитку та самоактуалзації.

Оцінка показників рівня інноваційної активності особистості психолога подана на рисунку 2.5.

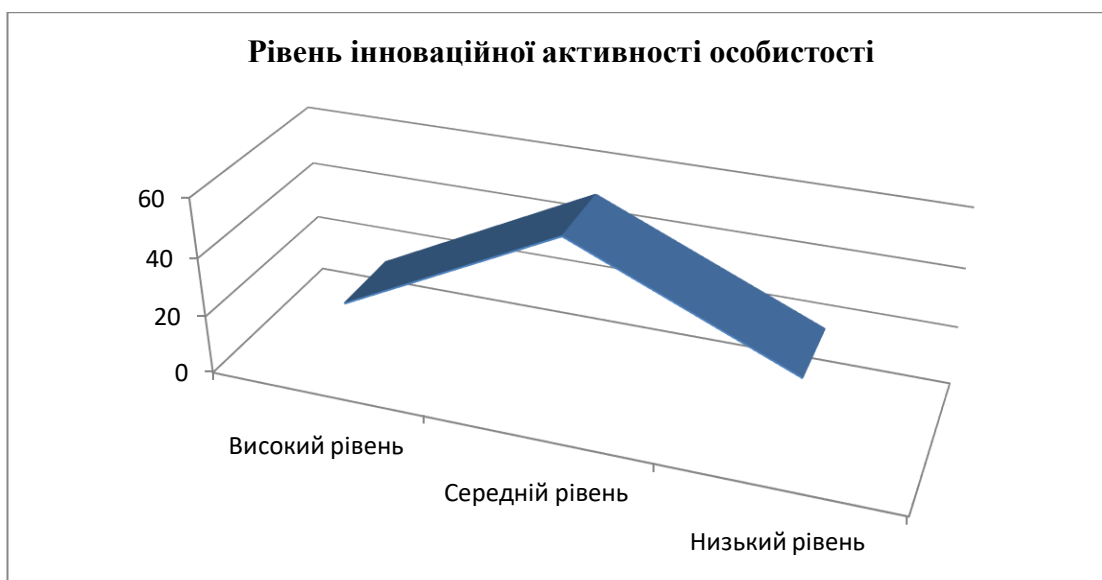

Рисунок 2.4 – Результати дослідження за «Методикою вивчення інноваційної активності особистості»

За результатами методики, визначено, низький рівень інноваційної активності особистості психологів (26%), що проявляється в пасивності фахівців до процесу нововведення; небажанням використовувати і розповсюджувати інновації; нестійкою потребою здійснювати інноваційну діяльність; часто не володіють змістом інноваційних технологій та технологіями їх впровадження; характеризуються низьким рівнем інноваційного мислення та мають особисту переконаність у небажанні застосувати інноваційні технології.

Середній рівень (54%) відрізняється активністю психолога у процесі нововведення, всі показники характеризуються середнім рівнем елементів інноваційної активності особистості.

Високий рівень інноваційної активності особистості (20%) виявляється на всіх рівнях інноваційної діяльності: інтелектуальності, сприйнятливості, креативності, готовності, ініціативності, компетентності, самокритичності, прагненням до саморозвитку та самоактуалізації.

2.2 Програма інноваційно-творчого тренінгу розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів

Програма інноваційно-творчого тренінгу розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів враховує психологічні умови щодо здійснення інноваційної діяльності, а саме: формування відповідної системи знань, умінь, навичок щодо інноваційної діяльності, психокорекція професійно-особистісних якостей, стереотипного мислення та шаблонних форм і прийомів діяльності, розвиток інноваційного мислення та інноваційно-творчих механізмів його функціонування.

В інноваційно-творчого тренінгу щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів застосовуються такі інноваційно-інтерактивні методи, як: інтерактивні бесіди; творчі дискусії; мозковий штурм; групові консультації; робота в групах; інноваційно-творче моделювання ситуацій з власного досвіду; метод кейсів; техніки візуалізації; тренінгові вправи; психокорекційні техніки; рольові ігри; професійно спрямованні рефлексивні ігри.

Програма інноваційно-творчого тренінгу щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів складається з трьох взаємопов'язаних етапів щодо розвитку інноваційного інтелекту, інноваційної сприйнятливості, інноваційного потенціалу, готовності до інноваційної діяльності та інноваційної активності.

Розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів базується на визначенні профілю інноваційної особистості, яка включає такі компоненти:

- елементи освоєння інноваційних технологій;
- закономірності інноваційного мислення;
- рівень інноваційного сприйнятливості особистості;
- рівень готовності до інноваційної діяльності;
- структуру інноваційного потенціалу;
- рівень інноваційної активності особистості.

Розвиток компонентів інноваційної особистості майбутніх психологів здійснюється за допомогою тренінгових та інтерактивних вправ щодо осмислення основних механізмів розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, зокрема:

- інноваційно-творчий пошук (творчі рольові ігри);
- інноваційно-творче моделювання (ситуацій з життя);
- інноваційні методи (метод кейсів, метод ділової гри та ін.).

Процес розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів є цілеспрямованим та поступовим, що вимагає визначення психологічного механізму функціонування інноваційного інтелекту. У процесі розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів можна визначити три основні етапи: (аналітичний, творчий та практичний), що логічно взаємопов'язані з етапами динамічного розвитку інноваційного інтелекту.

На першому етапі відбувається усвідомлення та оволодіння інноваційними знаннями.

На другому етапі створення творчих ідей та перехід до їх постійного використання в інноваційній діяльності.

На третьому етапі відбувається перехід від творчого елементу до практичного застосування та розповсюдження елементів інновацій.

Психологічною особливістю процесу розвитку та функціонування інноваційного мислення у майбутніх психологів є регуляція свідомості, що регулює процес усвідомлення певної проблеми та шляхів її вирішення.

Інноваційно-творчий тренінг щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів складається з п'яти компонентів:

- розвиток інноваційного інтелекту особистості;
- розвиток інноваційної сприйнятливості особистості;
- розвиток інноваційного потенціалу особистості;
- розвиток психологічної готовності особистості до інноваційної діяльності;
- розвиток інноваційної активності особистості.

Інноваційно-творчий тренінг щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів є практикою психологічного впливу, що ґрунтується на інноваційних методах групової роботи, зокрема: використання гуманістично-орієнтованого навчання, що характеризується інноваційно-творчим підходом, забезпечуючи сукупність інтелектуальних здібностей, інноваційних засобів і стратегій щодо усвідомленого звільнення від стереотипів мислення, шляхом переосмислення, що веде до подолання проблемно-конфліктних ситуацій, які часто виникають у процесі вирішення спеціальних практичних задач у професійній діяльності.

Інноваційно-творчий тренінг щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів забезпечує особистість розвитком такого типу мислення, яке здатне переосмислювати ситуації у яких вона знаходиться. Інноваційний тип мислення здатний вирішити проблеми, через, інтенсивний пошук нестандартних шляхів і засобів вирішення поставлених завдань.

Інноваційно-творчий тренінг щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів дозволяє за короткий проміжок часу вирішити проблемні завдання та інтенсивно акумулювати інтелектуальні здібності, що необхідні для ефективної реалізації професійно-особистісного самовизначення. Інноваційний тип мислення особистості є необхідною умовою продуктивного розвитку інноваційного потенціалу особистості психологів.

Упровадження технологій розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів можливе за умов співпраці.

Розвиток інноваційного мислення у майбутніх психологів реалізується у вигляді інноваційно-творчого тренінгу, що проводиться в умовах реальної практики та припускає освоєння певної системи знань.

Творчо-інноваційний підхід до орієнтації особистості на інноваційну діяльність та самоосвіту. Перш за все, самоосвіта орієнтується на сприйнятті мети, змісту знань, що забезпечать відповідну інформаційну базу з означеної тематики. По-друге, реалізацію суб'єктів інноваційного процесу,

що характеризуються розвитком самооцінки та оцінки досягнутого результату відповідно до поставленої мети. Взаємозв'язок інноваційної діяльності є ефективним, лише у тому випадку, коли будується на добровільних засадах та враховує гуманістичну спрямованість. Інноваційний процес передбачає інноваційну-творчу співпрацю суб'єктів та забезпечує їх зростання, викликаючи почуття впевненості та задоволеності процесом розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Модуль № 1 «Фахівець інноваційного типу мислення».

Головним завданням даного модулю є вивчення проблеми розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, його механізмів та закономірностей. Результатом першого етапу є усвідомлення соціальної і особистісної важливості самоосвітньої діяльності, ролі інноваційного типу мислення та інноваційної діяльності. На початку спільної колективної роботи важливо створити в групах сприятливий клімат спілкування та стимулювати інтерес до мотивування особистісного зростання. Важливо з'ясувати очікування учасників від проведеного тренінгу. Для активізації учасників у роботу тренінгу можна запропонувати ряд питань:

1. Інноваційний тип мислення характеризується...
2. Інноваційний тип мислення відрізняється від стереотипного...
3. Інноваційний тип мислення реалізується у...
4. Інноваційний тип мислення включає в себе...

Думки та ідеї фахівців не критикуються, а лише доповнюються за змістом, лише за умови співпраці. Наступним кроком можна провести бесіди-інтерв'ю щодо характеристик інноваційної особистості:

1. Як Ви розумієте поняття «інноваційна особистість»?
2. Окресліть коло характеристик інноваційної особистості.
3. Яка роль інноваційної особистості у сфері психології?
4. Яким повинна бути особистість інноваційного типу?
5. Назвіть бар'єри, що гальмують розвиток інноваційної особистості.

Подана інформація якою володіють психологи на старті, відкриває можливості перетворення певної професійної ситуації. Аналіз думок спрямовує на орієнтацію відповідної роботи з фахівцями та в подальшому визначає напрям ефективних шляхів розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Отриманні результати опитування допоможуть у подальшому врахувати зміст, форми, методи спільної та самостійної роботи кожного учасника у запропонованій проблематиці теми, підбір творчих та інтерактивних завдань у межах даного модулю. Отримавши інформацію про знання щодо інновацій, можна певним чином констатувати рівень усвідомленості щодо інновацій та рівень готовності до здійснення інноваційної діяльності.

Психологічна готовність психологів до інноваційної діяльності, може відбутися, лише тоді, коли фахівець усвідомлює себе, як професіонал, має позитивну установку та розвинену інноваційну сприйнятливність.

Реалізуючи поставленні завдання стимулювання інтересу фахівців до інноваційної діяльності тренер курсу має спільно з учасниками вибудувати програму інноваційно-творчого тренінгу, вносити необхідні корективи та доповнення.

У змісті тренінгових занять важливо робити акцент на ті питання, що є актуальними для учасників у межах даного модулю.

- характеристика інноваційного мислення;
- структурні складові інноваційного мислення;
- характеристика інноваційного інтелекту;
- характеристика інноваційної сприйнятливості;
- характеристика інтелектуальних здібностей;
- характеристика інноваційного потенціалу;
- характеристика інноваційної поведінки;
- характеристика інноваційної активності і т.д.

Моделювання інноваційного процесу можливе, лише за умови цілеспрямованої взаємодії науки і практики на основі продуманої комплексної програми щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Стимулювання інтересу учасників інноваційних процесів здійснюється через розробку й впровадження інноваційно-інтерактивних методів та форм проведення занять, а саме: дискусії; евристичні бесіди; ділові ігри; конференції; майстер-класи; творчі роботи; круглі столи.

Розвиток інноваційного типу мислення у майбутніх психологів, передбачає залучення їх до обговорення проблемних, спірних, дискусійних питань та стимулювання їх думок з власної точки зору, що сприятиме позитивній установці на інноваційну діяльність, ефективному зворотному напрямку, створюватиме сприятливу емоційну атмосферу між учасниками інноваційно-творчого тренінгу.

Модуль № 2. «Інноваційна сприйнятливості особистості та інноваційний потенціал».

Включення учасників у діагностику та аналіз інноваційної діяльності. Завданнями другого модуля визначено:

- активне включення учасників на заняттях;
- розвиток інноваційної сприйнятливості та інноваційного потенціалу особистості;
- діагностика інноваційної сприйнятливості та інноваційного потенціалу особистості.

Дані завдання будуть успішно реалізовані, лише за умови цілеспрямованого, систематичного ознайомлення учасників з інноваційними процесами; включення усіх учасників в інноваційний процес з правом вільного вибору завдань та видів діяльності.

Інформація інноваційного характеру передбачає орієнтацію на наступні ідеї:

- обґрунтування та актуальність запропонованої тематики експерименту;

- логіка та етапи конструювання інноваційного процесу з урахуванням рівня психологічної готовності до інноваційної діяльності;

- діагностика рівнів інноваційної сприйнятливості та інноваційного потенціалу особистості.

Систематизація творчих завдань обумовлена певним алгоритмом:

- перший змістовний блок завдань орієнтує учасників на отримання відповідної інформації щодо особистості інноваційного типу;

- другий технологічний блок орієнтує на організацію інноваційної діяльності;

- третій особистісний блок орієнтує на визначення самооцінки рівнів інноваційної сприйнятливості та інноваційного потенціалу особистості, самооцінку інтелектуальних здібностей.

Блок 1. Вибрати одну з типових характеристик особистості інноваційного типу мислення, детально вивчити якості у вибраному типі, акцентуючи увагу, як на загальних питаннях, що характеризують даний тип інноваційного мислення, так і його специфічні механізми. Учасникам пропонуються виконати творчі завдання:

1. Письмово скласти «Портрет» особистості з інноваційним типом мислення.

2. Провести порівняння декількох думок, що розкривають концепцію особистості з інноваційним типом мислення.

3. Підготувати письмове інтерв'ювання щодо характеристики інноваційного мислення.

4. Розробити рекламний фрагмент інноваційної особистості.

5. Проаналізувати тези концепцій розвитку інноваційного мислення.

Блок 2. Використовувати фактичний матеріал та провести групове заняття у формі ділової гри «Фахівець інноваційного типу мислення».

1. Провести анкетування (інтерв'ю, діалог) з учасниками.

2. Створити групу з трьох учасників та проаналізувати якості та характеристики фахівця з інноваційним типом мислення.

3. Оцінити рівень власних знань щодо заданої тематики (інформованість повна, недостатньо повна, фрагментарна або повністю відсутня).

4. Розробити «Банк інноваційних питань із запропонованої проблематики».

5. Написати твір-есе за темою: «Переваги успіху інноваційного фахівця». Включити в твір-есе власну оцінку демонструючи свій рівень інноваційного потенціалу.

Модуль № 3. «Мій інноваційний потенціал».

Третій етап передбачає дослідницьку діяльність учасників. Даний модуль передбачає розвиток дослідницьких умінь і навичок, що включає виконання мікрозавдань дослідницького характеру:

1 Знайомство з актуальними проблемами досліджень на сучасному етапі. Учасникам пропонується:

- зафіксувати декілька тем, що зацікавили учасників;
- класифікувати теми за проблемами;
- провести інтерв'ю.

2. Вивчити дане питання з точки зору психології чи педагогіки.

3. Виділити об'єкт та предмет творчої роботи з обраної теми.

4. Розробити методику психолого-педагогічного дослідження.

5. Обрати методи та методики психолого-педагогічних досліджень,

6. Визначити критерії оцінювання якості психолого-педагогічного дослідження.

Учасникам пропонується окреслити коло створення авторського проекту інноваційної діяльності, важливо використовувати увесь багаж знань і умінь, що придбаний на перших двох етапах. Важливо враховувати інтереси та індивідуальні особливості особистості психолога. Також важливе забезпечення учасників вільним вибором теми інноваційного проекту. Робота

включає теоретичну та практичну частини. Як приклад, теоретична частина роботи має відповідати тематиці дослідження. Також важливо, обґрунтувати актуальність теми; виділити об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження. Теоретична частина включає загальну характеристику інноваційного мислення та аналіз сучасних проблем та протиріч щодо його розвитку. Важливо детально проаналізувати основні поняття, психологічні особливості, механізми, особливості його розвитку та психологічні чинники й бар'єри, що перешкоджають його формуванню.

Практична частина інноваційного проекту має два напрями: діагностичний та психокорекційний. Діагностичний напрям характеризується комплексом розроблених і модернізованих методик, тестів, опитувальників, тощо. Психокорекційний напрям характеризується розробкою тренінгів, занять, заходів, психологічних супроводів тощо. В інноваційному проекті послідовно прослідковуються основні ідеї, структура, що реалізуються в професійній діяльності фахівців. В цілому представлений проект, що виконаний на високопрофесійному рівні, є авторським інноваційним проектом, що в подальшому захищається в атмосфері загальної зацікавленості. Творчою позитивною установкою є налаштування на конструктивний аналіз інноваційних матеріалів та обмін думками з учасниками. За результатами захисту інноваційних проектів важливо проводити комплексне анкетування, для з'ясування суті самооцінки готовності учасників освоєння результатів трьох модулів.

Таким чином, ефективність даної технології розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів обумовлюється рівнем розвитку інтелектуальних здібностей учасників та складових інноваційного мислення, зокрема: продуктивності, критичності, креативності, творчості, практичності мислення. Утруднення та бар'єри продуктивного інноваційного мислення у майбутніх психологів зумовлюють такі чинники, як: конформізм, стереотипність, ригідність, неадекватна самооцінка, страх критики та висловлювання власної позиції.

2.3 Психологічні технології розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів

Інновації в системі вищої освіти та її орієнтація на розкриття інноваційного потенціалу особистості, зумовили переорієнтацію традиційних технологій навчання на інноваційні. Під інноваційною освітньою технологією розуміється певна послідовність системи дій суб'єктів інноваційного освітнього процесу, що орієнтована в подальшому на ефективне досягнення поставлених цілей. Інноваційна система охоплює всі елементи освітнього процесу: мету, зміст, форми, методи, засоби та результат. Важливо зазначити, що навчання у виші з використанням інноваційних технологій значно покращує та активізує суб'єктів освітнього процесу на кінцевий результат.

До інноваційних освітніх технологій відносять:

- тренінгові технології, що зорієнтовані на практичний досвід здобувачів та актуалізацію знань у модифікації конкретних ситуацій;
- мультимедійні технології, що зорієнтовані на динамічну візуалізацію змісту, виконання вправ, тестових завдань, індивідуальних творчих завдань, тощо) [40].

Серед психологічних інтерактивних технологій щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів особливе місце належить ігровому проектуванню, що забезпечить ефективний розвиток інтелектуальних здібностей, свідомої мотивації та позитивній сприйнятливості інновацій в освітньому процесі. Значну роль у забезпеченні ефективного інноваційного процесу у вищій школі надаємо ігровому проектуванню у тренінговій формі навчання, що забезпечить ефективний розвиток інноваційного інтелекту, інноваційного потенціалу й формування свідомої психологічної готовності психологів до інноваційної діяльності.

На основі аналізу наукових джерел під ігровим проектуванням слід розуміти:

- конструювання, проектування, розроблення технології діяльності, що проводиться саме в ігровій формі;
- групова вправа, що передбачає вироблення поетапних рішень у спеціально створених умовах, що імітують життєву, реальну проблему чи ситуацію;
- система відтворення теоретичних знань на практиці, що мають місце в минулому чи у майбутньому.

Дослідники виокремлюються такі характерні ознаки ігрового проектування:

- наявність спеціального тематичного завдання;
- групова робота учасників тренінгу;
- захист проекту.

Важливо, що ігрове проектування може бути пов'язане не тільки з вирішенням конструкторського завдання, але й із розробленням певної технології. Реалізація цього методу залежить від викладача, який повинен сформулювати конкретні завдання та умови до нього. Ігрового проектування передбачає введення в освітній процес змагальної ситуації. Реалізація технології ігрового проектування передбачає дотримання системи принципів, зокрема:

- принцип ігрового соціокультурного проектування забезпечує відповідність проектів загальноприйнятим критеріями;
- принцип організації гри, що визначає організацію ігрового проектування;
- принцип модифікації, що дає можливість змінити об'єкта проектування та націлює на об'єктивне оцінювання всіх наслідків поданих варіантів;
- принцип оптимізації особистості, що ставить особистість у центр усієї проектної діяльності, створюючи умови для саморозвитку особистості;

- принцип персоніфікованості, що полягає в ідентифікації учасників проекту з програмованим об'єктом та означає, що кожен проект має бути авторським;

- принцип проблемно-цільової орієнтації, що визначає логіку низки важливих алгоритмів ігрового проектування та передбачає орієнтацію учасників проекту спочатку на рефлексію та аналіз основних проблем, а потім пошук альтернативних шляхів їх вирішення;

- принципи соціально-особистісної доцільності, комплексності, реалістичності, що реалізується в грі у вигляді відповідних показників оцінювання пропонованих учасниками проектів;

- принцип самопроектування, що визначає критерії підбору учасників гри та дозволяє майбутнім психологам під час гри вносити нові правила, гнучко обирати форми і швидко змінювати методи ігрової взаємодії;

- принцип врахування інтересів обумовлений тим, що проект, можливий за умов врахування інтересів та потреб всіх учасників ігрового проектування;

- принцип активності, що передбачає включення у вже проектну діяльність усіх учасників гри;

- принцип системності, що передбачає ігрову діяльність учасників та організовується, як взаємопов'язаний алгоритм дій (аналіз проблемної ситуації, самоаналіз проблеми, визначення причин та вироблення рішень щодо вирішення проблеми, опрацювання стратегії реалізації);

- принцип колегіальності та колективної відповідальності, що передбачає колективну діяльність та відповідальність кожного з учасників за перебіг та результат своєї діяльності;

- принцип ігрової комунікації, що полягає в постійній взаємодії та підтримці ситуації конкуренції команд, де учасникам надається повна свобода щодо висловлювання будь-яких гіпотез (правильних або неправильних) з подальшим їх змістовним обґрунтуванням та шляхів вирішення проблем.

Ігрове проектування забезпечує активізацію навчання здобувачів. Важливо зазначати, що об'єктом проектування є закінчений продукт у вигляді моделей, технологій, майстер-класів, тренінгів, портфоліо тощо.

Для майбутніх психологів основні етапи ігрового проектування полягають у наступному:

- ознайомлення та інформування з психологічною проблемою;
- складанні відповідного плану та алгоритму дій;
- розробленні проекту відповідно до психологічної інтерактивної технології;
- підборі психодіагностичних матеріалів, діагностик, тестів, вправ, ігор враховуючи інформаційний, діагностичний і корекційний блоки проекту;
- розробленні тренінгу та його апробації на заняттях з психології, що має практичні результати.

Характерними особливостями ігрового проектування є:

- мотивація здобувачів та розвиток позитивної інноваційної сприйнятливості до ігрової проектної діяльності;
- розвиток інноваційного потенціалу під час ігрового проектування;
- формування психологічної готовності психологів до інноваційної проектної діяльності;
- розвиток інноваційної активності та прагнення до саморозвитку

Специфічною особливістю ігрового проектування для майбутніх психологів є спільна взаємодія суб'єктів інноваційного процесу у формі ігрових, інтерактивних методів навчання з перевагою активної інноваційної діяльності, що сприятиме розвитку їх інноваційного мислення у практичній діяльності.

Таким чином, виходячи з власної практики, особливість проектів у галузі психології, полягає в єдності принципів ігрового проектування з переважанням інноваційних методів навчання над традиційними методами навчання, що дозволить наблизити майбутніх фахівців психології до

реальних умов. Інноваційні технології дозволяють залучати більшість учасників освітнього процесу до впровадження інноваційних технологій; створювати мотиваційні ситуації успіху при проведенні тренінгових занять; вільно брати участь та визначати реалізацію проекту; уміло застосовувати теоретичні знання на практиці.

Висновки до розділу

Здійснено експериментальне вивчення психологічних особливостей розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, що проводилося на базі Психологічної служби підструктури Хмельницького національного університету. За результатами дослідження визначення середні показники розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Розроблено програму інноваційно-творчого тренінгу щодо розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, що сприятиме розвитку інтелектуальних здібностей та підвищенню готовності психологів до інноваційної діяльності.

Таким чином, інноваційно-творчий тренінг та інноваційна технологія ігрового проектування сприятиме розвитку інтелектуальних здібностей та пізнавального інтересу до навчання; сприятиме підвищенню інноваційної сприйнятливості та мотивації до інноваційної професійної діяльності; сприятиме розвитку інтелектуальних здібностей та творчої індивідуальності; сприятиме розвитку критичності та креативності мислення в професійній діяльності.

ВИСНОВКИ

Проаналізовано стан проблеми розвитку інноваційного мислення у контексті сучасних психологічних досліджень та визначено, що дане поняття по-різному трактують у науковій літературі. Психологічна природа інноваційного мислення характеризується: критичністю, логічністю, систематичністю, абстрактністю, конструктивністю, комплексністю, прагматичністю, практичністю, творчістю, креативністю, дивергентністю, оригінальністю, гнучкістю, мобільністю, адаптивністю та позитивністю.

Визначено такі психологічні закономірності розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, як: інтелектуально-діяльнісна; креативно-когнітивна; ціннісно-рефлексивна. Виокреслено психологічні чинники розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів такі, як: інтелектуальні та творчі здібності; творчий пошук та впровадження творчих ідей; інноваційна спрямованість та психологічна готовність психологів до інновацій; рефлексія та самоаналіз інноваційної професійної діяльності.

Здійснено експериментальне вивчення психологічних особливостей розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів за такими критеріями: інноваційний інтелект; інноваційна сприйнятливість; інноваційний потенціал; готовність до інноваційної діяльності; інноваційна активність особистості. За результатами дослідження визначено середні показники розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів.

Розроблено програму інноваційно-творчого тренінгу розвитку інноваційного мислення у майбутніх психологів, що ґрунтується на психологічних інтерактивних технологіях групової роботи, які забезпечать розвиток інтелектуальних та творчих здібностей, пошук інноваційних засобів і стратегій щодо усвідомленого звільнення від стереотипів мислення, шляхом переосмислення, що веде до подолання проблемно-конфліктних ситуацій, які часто виникають у процесі вирішення спеціальних практичних задач у професійній діяльності.